

VÅRDPROGRAM

Fornuddens fornlämningsområde Trollbäcken, Tyresö

2019-02-04

Detta vårdprogramsdokument är upprättat av Maria Björnsdotter, Tyresö kommun. De fysiska vårdåtgärderna är utförda av Tyresö kommuns naturvårdsenhet samt parkenhet.

De nya informationsskyltarna för området har layout och illustrationer av Mattias Pettersson samt text av Mattias Pettersson och Roger Wikell. De är tryckta hos 4sign.

Underlag/Källor:

- Inventeringar i området utförda 2017-2018
- Utlåtande från kommunekologen Göran Bardun samt naturvårdschefen Stefan Barthelson
- Utlåtande från landskapsarkeolog Gerhard Flink, rådgivare för fornvårdsinsatser, Länsstyrelsen
- Information om Fornlämningsområdet/objektet hämtat från Riksantikvarieämbetets hemsida 'Fornsök'.
- Äldre vårdplan för området upprättad 1983 av Janne Lindeberg, Riksantikvarieämbetet
- Tyresö Grönstrukturplan 2014

INNEHÅLL

Vårdprogrammets bakgrund och syfte.....	4
Förvaltning av fornlämningsområdet.....	5
Årlig skötselplan.....	6
Beskrivning av fornlämningsområdet.....	7
Karta över fornlämningsområdet från inventering gjord 1927.....	8
Inmätning av fornlämningarna 2017.....	9
Nulägesbeskrivning vintern 2017.....	10
Fotodokumentation vintern-våren 2017.....	11
Vårdåtgärder som utfördes 2017-2018.....	12
Fotodokumentation av resultatet av vårdåtgärderna.....	13

Vårdprogrammets bakgrund och syfte

Detta vårdprogram är framtaget av Tyresö kommuns Stadsbyggnadsförvaltning mellan vintern 2017 och sommaren 2018 och omfattar fornlämningsområde med riksantikvarieämbetsnummer Tyresö 29:1. Bakgrunden till vårdprogrammet var beslutet att upprusta Fornuddsparken som fornlämningsområdet utgör en del av.

Syftet med vårdprogrammet är delvis att dokumentera de vårdande insatser som gjordes under åren 2017-2018 men också att fastställa ett skötselplan för den löpande förvaltningen av området. Målet är att vårdprogrammet ska ge förståelse för den unika historiska, ekologiska och rekreativa miljö som fornlämningsområdet utgör och ge kommunens medarbetare kunskap om hur man på bästa sätt årligen kan vårda och utveckla den.

Förvaltning av fornlämningsområdet

Förvaltningens syfte

Syftet med förvaltningen av fornlämningsområdet är främst att säkerställa fornminnenas framtida bevarande men också samtidigt att skydda den unika lundmiljön som finns på platsen idag. Området är mycket viktigt utifrån sina biologiska värden och för rekreation. Målet är att fornlämningsområdet ska uppfattas som en naturlig del av den större Fornuddsparken men samtidigt behålla sin tydliga naturkaraktär.

Lagskydd och områdesbestämmelser

Fornlämningsområdet är idag detaljplanelagt som parkmark och inga ytterligare områdesbestämmelser finns angivna från kommunen. Området är med i kommunens grönstrukturplan där det fastslås vara av kommunalt värde och utgör ett av kommunens värdefulla ädellövområden.

Området skyddas av kulturmiljölagen och det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada fornlämningarna.

Löpande skötselåtgärder

Ett landskap är aldrig statiskt, både naturens processer och mänsklig påverkan sätter sin prägel på miljöer som över tid långsamt alltid kommer att förändras. Viktigt är dock att den löpande skötseln av fornlämningsområdet hjälper till att utveckla dessa förändringar i en positiv riktning och säkerställer att även framtida generationer kommer att kunna uppleva gravhögar och dess omgivande miljö.

För att i framtiden undvika behov av större engångsinsatser i området är det av största vikt att årliga skötselåtgärder utförs. För att säkerställa detta har kommunens Stadsbyggnadsförvaltning i samarbete med Tekniska kontoret tagit fram en skötselplan för området. Se nästkommande sida.

Årlig skötselplan

Målbeskrivning

Målet med skötselplanen är att bibehålla och utveckla den lundmiljö som fornminnesområdet består av idag. Ädellövträd ska tillsammans med hassel dominera träd- och buskskiktet. Inslag av tallar och björk får förekomma ut mot klipporna. Markskiktet ska utgöras av örtvegetation. Vegetation mot angränsande villatomter bör bevaras för att minska synintrycket av de närliggande bostadshusen. Skyltning och sittmöbler inom området ska hållas i god kondition och eventuellt skräp och klotter ska löpande tas bort. Området ska ge ett intryck av naturpark och upplevas inbjudande och omhändertaget.

Skötselinsats

Arbetsmoment

Tillsyn	Tillsyn av hela området genomförs minst 2 gång/ år. Det görs även efter kraftiga vindbyar för att upptäcka riskträd och löst sittande grenar. Den stora gran som inom området behållits för sina höga naturvärden kontrolleras extra för att garantera att den inte utgör en risk för gravhögarna.
Vårunderhåll	Stigar rensas från grenar och löv. Större grenar lämnas i naturmarken för att gynna biologisk mångfald Klart senast 1/5.
Höstunderhåll	Stigar rensas från grenar och löv. Större grenar lämnas i naturmarken för att gynna biologisk mångfald Den öppna ytan vid fornlämningsområdet nordliga entré slås för att bli en artrik högre gräsyta med högrörter. Ytan slyröjs men vissa juvenila ädellövträd sparas för tillväxt. Klart senast 1/11.
Nedtagning	Nedtagning av träd sker efter upptäckt av riskträd. Stam lågkapas och avfall forslas bort. Kvarvarande stubbar lågkapas.
Träd/busksbeskrning	Beskrning utförs om det bedöms finnas risk för nedfallande grenar. Uppstamning utförs vid behov om de utgör ett hinder längs den anlagda stigaen. Avfall forslas bort.
Slyröjning/gallring	Gallring utförs 2 gång/ år i samband med vår- och höstunderhåll för att motverka igenväxning och oönskad konkurrens med utvalda arter. Arter som ska premieras är hassel samt ädellövträd. Avfall forslas bort.
Reparation	Slitage/skadegörelse på sittytter eller skyltning ska rapporteras och åtgärdas omgående.

Beskrivning av fornlämningsområdet

**Registreringsdatum hos
Riksantikvarieämbetet:**
2004-02-11

RAÄ-nummer:
Tyresö 29:1

Objektidentitet:
10010300290001

Lämningsstyp:
Gravfält

Areal:
ca 3 ha

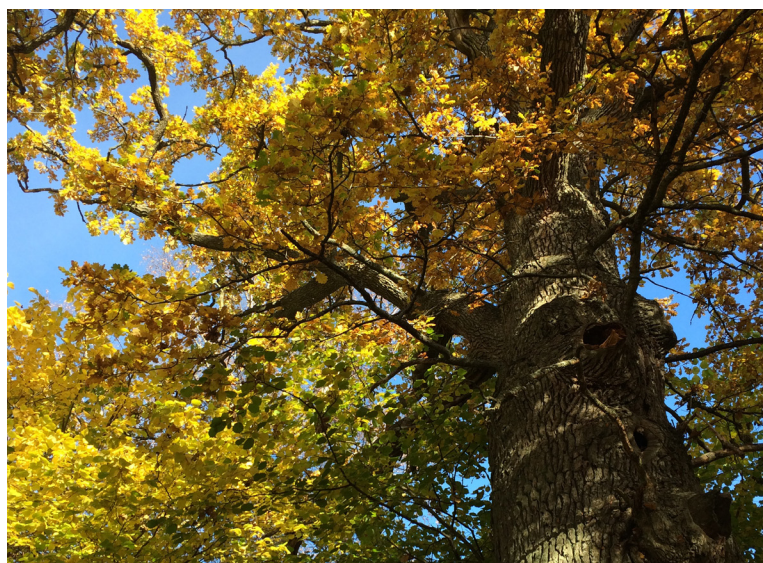
Markägare:
Tyresö kommun

Koordinater:
6568330 / 681790 (Sweref 99)

Fornudden ligger i den sydvästra delen av Fornuddsparken i Trollbäcken. I området finns ett gravfält från yngre järnålder; Kumla bygravfält. Gravfältet har utgjort begravningsplats för befolkningen i en närbelägen gård någon gång 500-1000 e. kr. Området utgörs av ca 75 st fornlämningar varav 35 högar och 40 runda stenstättningar. Högarna är 6-16 meter i diameter och 0,5-1,5 meter i höjd. Ett flertal har en försjunkning i sin mitt med mått varierande mellan 1-5 meter i diameter och med ett djup på 0,3-1 meter. Ett fåtal är dock flackt välvda. Genom stigar som trampats upp runt omkring högarna så har deras form kraftigt accentuerats. De runda stensättningarna är i regel 4-6 meter i diameter och har en höjd på 0,2-0,3 meter.

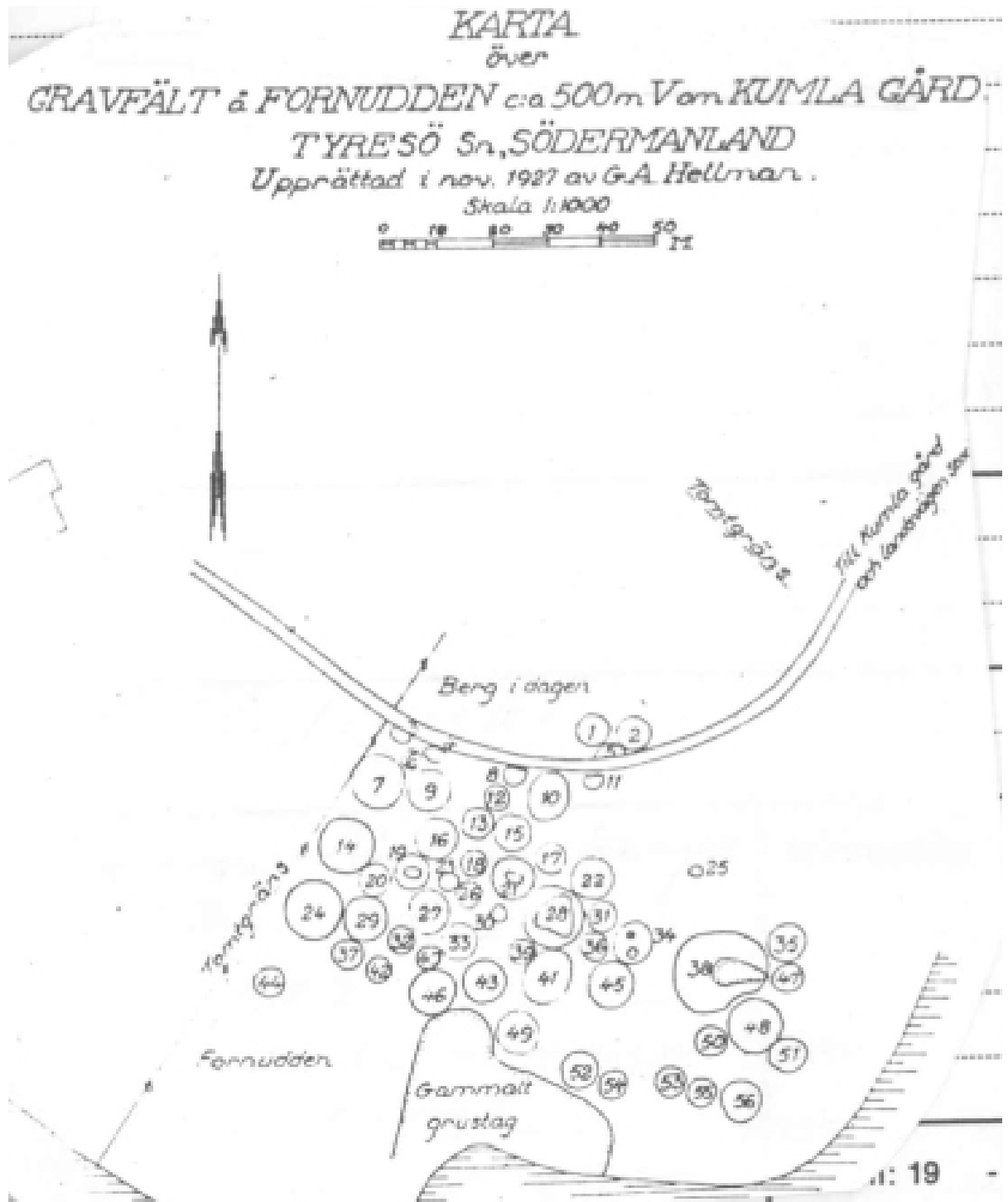
Enligt antikvarisk inventering 14556 hos Riksantikvarieämbetet har det i området påträffats *"knif och 6 fragment av järn, flintbit, lerkärl, brända ben"*.

Området ligger naturskönt vid sjön Drevviken och miljön har karaktären av naturpark i lundmiljö. Buskskiktet består till stor del av hasselbuketter, med blommande mattor av vitsippor under våren. Andra örter här är tandrot, vårärt och sårläka. Trädskiktet domineras av stora ekar, Tyresös tredje största ek kan hittas här (vad gäller stamomfång).

Fornlämningsområdet har flertalet stora individer av ek

Karta över fornlämningsområdet från inventering gjord 1927

Inmätning av fornlämningsområdet 2017

Inmätningen är gjord i koordinatsystemet Sweref 99 18 00 och i
höjdsystemet RH2000. Inmätningen finns att tillgå i dwg-format.

Skala 1:1000/A4

Nulägesbeskrivning vintern 2017

Fornlämningsområdet är, när detta vårdprogram påbörjas vintern 2017, i stort behov av upprustande vårdinsatser. Området är en uppskattad plats av såväl hundägare och motionärer som barn från närliggande skolor. Detta gör att trycket på området är högt vilket i kombination med avsaknad av tydlig gångväg genom området lett till att både högar och stensättningar är kraftigt nötta.

Vegetationen är delvis igenvuxen med mycket ung växtlighet som hindrar sikten både genom området och ner till Drevviken. Vissa större träd som finns på platsen är åldrade och har släppt större döda grenpartier som nu ligger hindrande på stigar. De många hasselbuskarna som ger området dess unika karaktär är delvis i behov av förnygringsbeskärning. Äldre hasselbuskar måste dock ur naturvårdssynpunkt sparas då det utvecklas lavar och mossor på dem som är artmässigt knutna till just hassel. Hasselbuskarna bedöms heller inte utgöra en fara för gravarna, deras rötter bidrar snarare till att stabilisera högarna.

Inom området finns en skylt som berättar att området är ett fornlämningsområde men denna är nedgången och svårupptäckt. De två sittbänkar som finns på området idag är slitna och är förankrade med fundament trots att inga markarbeten får ske inom fornlämningsområdet.

Fotodokumentation vintern-våren 2017

Extremt täta hasselbestånd hindrar genomsikt

Stora granar som riskerar falla

Mycket sly vid områdets norra entré

Upptrampade gångstigar på själva gravhögarna

En informationsskylt som är svår att upptäcka

Nedgångna bänkar som även är fastsatta i mark

Vårdåtgärder som utfördes 2017-2018

I samband med upprustningen av Fornuddsparken som påbörjades under 2017-2018 genomfördes följande vårdinsatser av fornlämningsområdet

- Fällning av större träd i dåligt skick, mestadels björk
- Fällning av enstaka större granar för att gynna lundmiljön och säkra gravhögarna
- Föryngringsbeskrning och gallring av äldre hasselbuskar
- Fällning av mindre träd invid vattnet/klipporna för att förbättra siktlinjerna och öka ljusinsläppet
- Slyrensning, främst vid entréerna till området
- Borttagning av flertalet stora nedfallna döda grenar
- Borttagning av slitna bänkar
- Nya sittmöbler i form av nedtagna trädstammar från området
- Borttagning av nedgången informationsskylt och uppsättande av 4 nya skyltar vid området entréer

Åtgärder som planerar genomföras under våren 2019

- Nytt jordslager och sådd av gräs och örter på gravhögarna där det befintliga örtskiktet blivit bortslitet

Fotodokumentation av resultatet av vårdåtgärderna

Denna dokumentation ska ses som en målbild för den löpande förvaltning av området.

Gallrade och förnygringsbeskärda hasselbuskar

Fällda granar

Nya informationsskyltar vid norra entrén

Örtskäikt som gynnats av shygallring

Nya informationsskyltar vid södra entrén

Nya sittmöbler av fällda stockar